

נר ל-י' \ הרב משה חביב

חלקי הנר כחלקי האדם

שלושה פסוקים הם: "כי נר מצווה ותורה אור"¹, "כי נר ה' נשמת אדם"² ו"אחפש את ירושלים בנרות"³. הנר בנוי ממספר חלקים: כלי, שמן, פתילה ושלחבת, כשהשלחבת עצמה מורכבת משלושה חלקים: חלק כחול הנאחז בפתילה, מעליו חלק כתום ומעליו חלק העליון השפיצי הקופץ כלפי מעלה, נוגע ולא נוגע.

כתוב בספרים שהנר כנגד חלקי האדם: גוף, נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה. הכלי הוא כנגד הגוף, בין חלקי הנר הוא החלק היותר גשמי המחזיק את כל המבנה. השמן מקביל לנפש, אמנם בעל ממשות כדברים הגשמיים אבל עם פוטנציאל אנרגטי להפוך בבעירה לאור, לרוחני. הפתילה כנגד הרוח, תפקידה הוא לגשר בין השמן לשלחבת- בין הרוחני לגשמי, כעין זה מצאנו בפסוק "ויהי האדם לנפש חיה" שם תירגם אונקלוס "לרוח ממללא"⁴. הדיבור דומה הוא לרוח, לא ממש גשמי כי לא ניתן לחוש אותו אך גם לא ממש רוחני שהרי שומעים אותו. זוהי גם עיקר מדריגת האדם בעולם האמצעי בין שמים לארץ, ייחודיותו היא היכולת לחבר בין העולמות. השלחבת היא הנשמה, כדברי הפס' "נר ה' נשמת אדם". ובשלחבת, החלק הכחול, הנאחז בפתילה הוא הצד היותר נגלה בדומה לחלק הנשמה הנאחז בגוף. החלק הכתום שמעליו הוא כנגד ה"חיה". השפיץ העליון שאינו ממש נוגע בנר הוא בחינת "חלק אלוה ממעל"- ה"יחידה".

¹ משליו כג.

² משליו כז.

³ צפניה א יב.

⁴ תרגום אונקלוס בראשית ב ז.

השמן כמניף

בחנוכה מאריכים בעניין השמן. השמן הוא דבר פלאי, אמנם גשמי לגמרי ומכיל את כלל חוקי החומר אך בשעת הכילוי מסוגל להפוך לאור- בעולם הגשמי קיימת אנרגיה צפונה אשר מציאתה והשתמשות בה לצורך חיובי מביאה לקידום והנעת ההווה כולה.

בעל התניא כותב שגם אם עשה אדם מעשים שלא לשם שמיים עדיין ניתנת לו האפשרות לתקנם. בדומה לשמן הגשמי שניתן לשרוף אותו ומתהפך לאור, כך על ידי עמל בעבודת ד', השתמשות בכוחות הגשמיים לשם ה' בלימוד וכד' מתקנים את האכילה ועניני העולם הגשמיים הנעשים אז מניף לפעילות רוחנית.

נוסיף ונאמר שישנה סימטריה בין "נר אלוקים נשמת אדם" לבין "כי נר מצווה ותורה אור". קיימת תנועת רצוא ושוב, ד' מאיר לנו ונותן באדם נשמה אלוקית והאדם בקיום המצוות, באותו כוח נשמתי שקבל, מעלה את העולם "ריח ניחוח אשה לד'". ניתן לזה משל- ישנו חוק אופטי הקובע שצורה של אור שומרת על עצמה גם בעת השתקפות דרך מעבר ארוך קטן. הצורה שתשתקף אמנם תהיה קטנה מאוד, אבל היא תהיה אותה צורה ממש. הנשמה (בצלם אלוקים) שהשתלשלה וירדה לעולם הזה בגוף גשמי בכל זאת נשארה בצורתה, "בצלם אלהים עשה את האדם"⁵ אמנם בצורה מוקטנת אך זוהי אותה הנשמה בדיוק "חלק אלוק ממעל ממש". יש בכוחה של הנשמה בשעת קיום תורה ומצוות לזכך את החומר ולהאיר על ידו, כשמן הנהפך לאור ע"י הפתילה.

החינוך (חנוכה) הוא ההתמחות להדליק, להאיר בחומר- בחושך.

מבחן הנר: הסדר

בהרכבת הנר קיימים שני חששות. הראשון, שהדלקת הפתילה תגרור אחריה הדלקת את השמן כולו ותגררו לשריפה. החשש השני, שהוא נפוץ יותר באש קטנה, שהאש לא תצליח להידלק כלל, כיוון שהשמן מציף, או שהפתילה תשקע בשמן, "וישמן ישורון".

⁵ בראשית טו.

כאש ששרפה את נדב ואביהוא היתה בעירה אדירה, היה חסר צמצום, הצימאון האדיר לא-ל חי התפרץ וגרם לדבקות לא מאוזנת. "אשר לא צווה אותם"⁶ חסר הציווי- המצווה, ה"נר מצווה", סדר הנר בדבקות בד'. מנגד, צריך חיות בכדי שלא יהיה יובש והאש לא תדלק. כשאדם מקיים מצווה כמצוות אנשים מלומדה זוהי עשייה ללא חיות שלא עולה למעלה. "כל פיקודא ואורייתא דאיהו בלא דחילו ורחימו לא פרחא לעילא"⁷ ותפילה בלי כוונה כגוף בלי נשמה. בעבודת ד' צריך את הסדר: כלי, שמן ופתילה המקשרת בין הגשם לרוח. אותה פתילה שהיא עצמה יצירה אלוקית מוכרחת היא להיות לפי כוח הנותן ולפי כוח המקבל, אז נוצר איוון המאפשר את קבלת והעלאת האור האלוקי. "ואל יבא בכל עת אל הקודש... בזאת יבא אהרן אל הקודש"⁸.

נר הגאולה

את הפסוק "אחפש את ירושלים בנרות ופקדתי על האנשים הקופאים על שמריהם" מפרש הרד"ק: "אחפש את ירושלים בנרות- כמו שמחפש אדם הדבר בנר שהוא חופש יפה כן אחפש את ירושלים לבער הפושעים שבה וכן אמר נר אלהים נשמת אדם חופש כל חדרי בטן ותרגם יונתן אפקד בלושין ויבלשון ית ירושלים כמו שמבלשין בנברשתא. הקופאים על שמריהם - שהם שקטים בבתייהם על ממונם כמו היין שהוא שקט על שמריו...". כדי להחיש את הגאולה מוכרחים אנו לצאת מן האנוכיות הפרטית לתפיסה אחדותית כללית, לחפש את ירושלים בנרות. צריך לסלק את האדישות והכבדות ולאסוף את כל הכוחות החיוביים ולהעלותם אל הקודש. "קומו ונעלה ציון"⁹.

⁶ ויקרא י א.

⁷ מוסר אביך פ"ב סעיף ה ע"פ תיקוני זוהר תיקון י'.

⁸ ויקרא טז ב-ג.

⁹ ירמיה לא ה.

א"כ שלושה רמות הן: "נר אלוקים נשמת אדם", ואמרו חז"ל "אתם קרויים אדם"¹⁰, נר נשמות ישראל. "נר מצווה ותורה אור" הוא ההארה, ההתקדשות וההתעלות ע"י המצוות. הרמה השלישית היא הרמה הכללית של ביעור הרשע, "אחפש את ירושלים בנרות".

גלות בא"י?

"ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם"¹¹ - לא מאסתים בימי יוונים¹². שואל המהרש"א- הפס' מדבר על "בהיותם בארץ אויביהם" והרי היוונים שלטו על עמ"י בא"י? ועונה, שבזמן שהגויים שולטים עלינו יש צד של גלות למרות שאנו נמצאים בארץ. עוד נראה לענ"ד ליישב, שיוון החשיכו כל-כך עד שלמתייוונים (ותלמידיהם) היה נראה כאילו א"י היא ארץ אויבינו. תפיסה כזו היא עצמה בלבול וחושך "וחושן זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל"¹³. צפניה מחפש בנרות- הוא מחפש אדם שיש בו אור אמת, המבחין ואינו מתבלבל שזו ארצנו ולא הארץ של אויבינו. אדם שמבחין בין טוב לרע, בין מצב עראי וחולף לנצח ישראל, איש אמונה המבין בהשגחה ובתהליכי הגאולה- יש לו את האור, אותו צפניה מחפש בנרות.

¹⁰ יבמות סא. ב"מ קיד: כריתות ו: ילקוט שמעוני כי תשא רמז שפח, ילקוט שמעוני יחזקאל רמז שעג פס' לד.

¹¹ ויקרא כו מד.

¹² מגילה יא.

¹³ בראשית רבה ב ד.